

Høstens Værdi.

Af Prof. Dr. Will. Scharling.

De Beretninger om Høstens Udbytte, som det statistiske Bureau i de senere Aar har leveret, have med Rette Krav paa almindelig Opmærksomhed, idet de, om de end selvfølgelig lide af de Mangler, som altid ville klæbe ved statistiske Opgjørelser af denne Art, give en god Vejledning til at bedømme Resultaterne af vor vigtigste Produktion og navnlig til at sammenligne de enkelte Aar med hinanden. Netop i denne Retning kan man saa nogenlunde se bort fra de mulige Mangler ved Indberetningerne, da disse i al Almindelighed tør forudsættes at være omtrent i lige Grad og nærmest ogsaa i samme Retning tilstede ved hvert Aars Opgjørelse. Det tør derfor ogsaa ventes, at de korte Uddrag af disse Beretninger, som Bladene bringe, læses i vide Kredse og særlig af alle Landbrugere. Af desto større Vigtighed bliver det da, at disse Beretninger ogsaa opfattes og forstaas paa rette Maade, for at de ikke tvært imod deres Øjemed skulle bidrage til at fremkalde Misforstaaelser og give den store Mængde et falskt Indtryk af Forholdene. Netop iaar er noget Saadant meget at befrygte. Det er en Selvfølge, at de fleste Læsere, især de, der kun kjende Beretning-

erne af Bladenes Uddrag, koncentrere deres Opmærksomhed paa Hovedresultaterne og da navnlig paa den samlede Vurdering af Høstudbyttet i Millioner Kroner, der synes at byde et ligesaa paalideligt som nemt Middel til at bedømme den enkelte Høsts Karakter. Og saaledes ville vistnok de Fleste have lagt Vægten paa det Hovedresultat, at Høsten i 1877 og i 1878 har bragt et henholdsvis 20 og 7 Mill. Kroner ringere Udbytte end Høsten i 1876, der notorisk var den sletteste Høst, Danmark i lange Tider har haft. Heraf vil da sandsynligvis de Allerfleste, selv om de betænke, at ogsaa Værdien af andre Produktioners Udbytte er sunket, modtage det Indtryk, at disse to Aar ikke have været skikkede til at give Oprejsning for 1876 og forbedre Landets økonomiske Tilstand, og at særlig Landbrugets Stilling maa have snarest forringet sig, saa at det intet Under er, om det nu befinder sig under et særdeles stærkt Tryk og derfor mulig endog kunde have Krav paa Lempelser og Lettelser i forskjellig Retning. Men dette Indtryk vilde være saa afgjort urigtigt, og hele den Forestilling, som det nævnte Hovedresultat af Opgjørelserne ventelig har bibragt mange Læsere, særlig af Landbostanden, saa absolut falsk, at der vistnok er al Grund til at belyse disse Forhold lidt nærmere og se, hvilket Resultat der i Virkeligheden kan og bør uddrages af Beretningerne. Thi vel fremhæve disse selv udtrykkelig, hvad ogsaa Bladene have bemærket, at det anførte Hovedresultat «vel maa forstaaes ikke at være begrundet i, at Størrelsen af Høstudbyttet har været mindre i 1878 end i 1876. Tværtimod er der i 1878 af alle Sæd- og Plantearter (undt. Raps) avlet betydelig mere end i 1876.» Men dels er det ikke sagt, at Alle bemærke — og rettelig forstaa — dette Forbehold; dels ville sikkert

Mange sige: „Ja, hvad kan det hjælpe, at der er Mere af Alting, naar vi dog faa Mindre derfor end for det Lidet i 1876,“ og Indtrykket af hint Forbehold vil derfor næppe veje op imod det Faktum, der mere blivende fæstner sig i Erindringen, at „Høsten i hvert af Aarene 1876, 1877 og 1878 har indbragt Landet henholdsvis 293, 273 og 286 Mill. Kroner.“ Den virkelige Betydning heraf skal derfor i det Følgende blive nærmere paavist, idet vi ved denne Paavisning se bort fra de mulige Mangler ved Indberetningerne og gaa ud fra, at de i dem fremsatte Tal ere objektivt rigtige.

Høstudbyttets Ansættelse til Pengeværdi har da en dobbelt Betydning. For det Første er en saadan Ansættelse det simpleste og nemmeste Middel til at samle et større Antal af forskjelligartede Værdigjenstande til et fælles Udtryk, den eneste Maade til at opsummere de forskjellige Størrelser. Værdiangivelsen bliver saaledes Maalestokken for den samlede Høsts Omfang under behørigt Hensyn til de forskjellige Gjenstandes ulige store Betydning, idet den tillige er et Udtryk for det Forhold, hvori de mere værdifulde Sædarter staa til de mindre værdifulde, og for den Indflydelse, dette øver paa det samlede Høstudbytte. Men Betingelsen for, at denne Maalestok kan bruges, er da den, at den selv er uforandret den samme. Kun under denne Forudsætning vil en ringere Værdi af Høstudbyttet angive en ogsaa i kvantitativ Henseende ringere Høst, eller at i alt Fald de mere værdifulde Sædarter udgjøre en ringere Andel. Det havde derfor maaske været ret hensigtsmæssigt, om Statistisk Bureau havde foretaget en dobbelt Opgjørelse af Høstens Værdi og særlig angivet, hvor meget Høstudbyttet i 1877 og 1878 vilde være værd, naar det beregnedes til de

samme Priser som i 1876. Vi tro saaledes, at det vilde have været meget oplysende, om det var bleven fremhævet, at Høsten i 1878, opgjort til de samme Priser, som for Høsten i 1876 gav en samlet Værdi af 293 Mill. Kr., vilde have haft en Værdi af ca. 353 Mill. Kr. Thi dette vil sige, at Høsten i 1878, tagen som Helhed, har givet et 20 pCt. større Udbytte end Høsten i 1876. Og dette kvantitative Merudbytte har, som det strax skal paavises, sin overordentlig store Betydning ikke blot i sig selv, men ogsaa ved selve Vurderingen af, hvad Høsten i Virkeligheden har indbragt Landet. Ja, efter vor Formening har det endogsaa fuldt saa meget at betyde som det Resultat, der er det umiddelbare Hovedformaal med en Opgjørelse efter hvert Aars Priser, og maa i hvert Fald sammenholdes dermed, naar Formaalet skal naas.

Formaalet med en saadan Opgjørelse efter de virkelige Priser er jo nemlig netop det, at konstatere, «hvad Høsten har indbragt Landet». Dersom nu Forholdet var dette, at hele Høstudbyttet kom paa Markedet og blev udvexlet imod andre Værdigjenstande, vilde det samlede Høstudbyttes samlede Pengeværdi efter Markedspriserne netop være Udtrykket herfor. Men i Virkeligheden forholder det sig ganske anderledes. Det er kun en forholdsvis ringe Del af Høsten, der virkelig bliver Gjenstand for Omsætning, og for den langt større Del, hvormed dette ikke er Tilfældet, er Kvantiteten af langt større Betydning end Værdien. Et Par Exempler vil nærmere godtgjøre dette.

Spørge vi Høstberetningerne, hvad t. Ex. Havrehøsten har «indbragt Landet» henholdsvis i 1876 og 1878, svare de: i 1876 ca. 62 Mill. Kr., i 1878 ca. 55,5 Mill. Kr., altsaa i 1878 omtrent $6\frac{1}{2}$ Mill. Kr. mindre end i 1876. Men

se vi nærmere paa Forholdene, da finde vi, at Havrehøsten i 1876 var utilstrækkelig til Landets Forsyning; i Høstaaret (o: 1ste Oktbr.—30te Sptbr.) 1876—77 maatte Danmark indføre ca. 108 000 Tdr. Havre. At Havren i 1876 kostede 9 Kr. 62 Ø. pr. Tde, medens den i 1878 kun kostede 6 Kr. 79 Ø., var derfor for Landet i dets Helhed saa langt fra en Fordel, at det tvært imod voldte det et ikke ubetydeligt Tab. Til den sidstnævnte Pris kunde Danmark have faaet sin Indførsel af Havre for mindre end $\frac{3}{4}$ Mill. Kr., medens den nu kostede over 1 Mill. Kr. I 1878 derimod har Danmark høstet saa megen Havre, at der vil blive en ret betydelig Overskudsudførsel — om end ikke saa megen, som selve Høstens Størrelse skulde lade formode. I 1876 høstedes ca. 6,385 Mill. Tdr. og der maatte da tilføres 108 000 Tdr.; i 1877 høstedes 6,496 Mill. Tdr., og der udførtes i Høstaaret 1877—78 ca. 66 000 Tdr. mere, end der indførtes; men da der paa Juli Kvartal 1878 falder en Udførsel af ca. 52 000 Tdr., er det rimeligt, at en væsenlig Del heraf allerede skyldes Høsten i 1878. Det synes herefter, som om Danmarks eget Forbrug af Havre omtrent kan ansættes til $6\frac{1}{2}$ Mill. Tdr., og herefter skulde der da af Høsten i 1878, som udgjorde 8,282 Mill. Tdr., synes at kunne ventes en Overskudsudførsel af over $1\frac{1}{2}$ Mill. Td. Dette er dog langt fra Tilfældet. I 1875—76, da Havrehøsten kan anslaaes til at have været over 7,8 Mill. Tdr., havde kun $\frac{1}{4}$ Mill. Tdr. tilovers til Udførsel. Det tør da vel antages, at Udsigterne til den daarlige Høst i 1876 har bevæget til at holde større Beholdninger tilbage, som da senere have bidraget til at dække Underskudet; i hvert Fald bliver Gjennemsnitsforbruget for de 3 Aar henved 7 Mill. Tdr. Men dertil kommer, at der efter en rig Høst gjerne forbruges mere

end efter en knap Høst, og den meget sene Høst iaar gjør det nødvendigt at lade Høsten fra 1878 dække over mere end et Aar. Men blot et Tillæg af 14 Dage repræsenterer et ret betydeligt Extraforbrug, idet det gennemsnitlige Forbrug i en Maaned er 5 à 600 000 Tdr. Stort mere end $\frac{1}{2}$ Mill. Tdr. tør der herefter næppe regnes paa til Udførsel; i de tre Fjerdingaar 1. Oktober — 30. Juni er der bleven udført henved 540 000 Tdr., — hvortil dog vistnok efter det oven Anførte tør føjes ca. 50 000 Tdr. fra Juli Kvartal 1878. Regnes nu foreløbig paa en Udførsel af omtr. 600 000 Tdr., (Gjennemsnitsudførselen for 1871—76 var ca. 450 000 Tdr.), bliver Resultatet følgende: Havrehøsten i 1876, der «indbragte Landet» ca. 62 Mill. Kr., paaførte Danmark en Udbetaling til Udlandet af over 1 Mill. Kr., medens Havrehøsten i 1878, der kun «indbragte Landet» ca. 55,5 Mill. Kr., tør ventes at skaffe en Betaling fra Udlandet af omtrent 4 Mill. Kr.

Ganske lignende Resultater udviser Rughøsten i begge Aar. Den «indbragte» i 1876 ca. 52,8 Mill. Kr., i 1878 derimod kun 45,8 Mill. Kr. eller 7 Mill. Kr. mindre. Men i 1876 var den saa utilstrækkelig, at der maatte tilføres ca. 374 000 Tdr. Rug; at Prisen dengang var 14 Kr. 74 Ø. pr. Tde., medens den nu beregnes til 10 Kr. 81 Ø., var altsaa ligeledes et Tab og ikke en Fordel for Landet; Tilførselen kostede det nu — efter den førstnævnte Pris — henved $5\frac{1}{3}$ Mill. Kr., medens den til sidstnævnte Pris kun vilde have kostet Danmark lidt over 4 Mill. Kr. Rughøsten i 1878 derimod, der i Kvantitet var næsten 700 000 Tdr. større end i 1876, tør ventes at ville give henved et Par Hundrede Tusinde Tdr. til Udførsel — i Tidsrummet 1. Okt. 1878—30. Juni 1879 var der allerede

en Overskudsudførsel af ca. 110 000 Tdr. — og saaledes at skaffe Danmark en Betaling fra Udlandet af ca. 2 Mill. Kr. Tages Rug- og Havrehøsten tilsammen, som i Værdi udgjorde over en Tredjedel af det hele Høstudbytte, finde vi saaledes, at, uagtet denne Høst i 1878 indbragte ca. 101 Mill. Kr. imod 115 Mill. Kr. i 1876, har denne sidste paaført Danmark en Udgift til Indkjøb af Rug og Havre af ikke mindre end $6\frac{1}{3}$ Mill. Kr. (regnet efter Kapitels-taxterne), medens Høsten i 1878 tør ventes at ville skaffe Kongeriget en Indtægt fra Udlandet af mindst 5 à 6 Mill. Kr. Dette Exempel turde saaledes være tilstrækkeligt til at vise, at Høstens Kvantitet har fuldt saa stor Betydning for Landet som dens Værdi efter den øjeblikkelige Markedspris, og at denne sidste overhovedet kun har Betydning med Hensyn til den Del af Afgrøden, der virkelig bliver Gjenstand for Omsætning. M. a. O. : Spørgsmaalet om, hvor meget der efter Tilfredsstillelsen af det indenlandske Forbrug vil kunne blive tilovers til Salg til Udlandet, har for Landet i dets Helhed en ganske anden og langt større Betydning end Spørgsmaalet om, hvilken Værdi Høsten i sin Helhed efter de i Øjeblikket herskende Priser maa ansættes til.

Man vil maaske hertil sige: «Ja, dette kan være fuldkommen rigtigt, naar man ser paa Landet i dets Helhed, paa Kongeriget Danmark i dets Samhandel med Udlandet; men for Landbrugerne som saadanne staar dog det Faktum fast, at Rug- og Havrehøsten i 1876 har indbragt dem 115 Mill. Kr., medens den i 1878 kun har indbragt dem 101 Mill. Kr. Lad nu ogsaa være, at 101 Mill. Kr. i 1878—79 have den samme almindelige Kjøbeevne som 115 Mill. Kr. i 1876—77, saa vil det dog ses, at de i alt Fald ikke ere en Smule bedre stillede nu, end de vare i

hint for Landbruget notorisk højst ugunstige Aar.* Rigtigheden af denne Opfattelse maa imidlertid bestemt modsiges, og det vil næppe falde vanskeligt at godtgjøre dens fuldstændige Uholdbarhed. Sagen er den, at man glemmer at medtage et meget væsentligt Moment i Opjørelsen, nemlig Landbrugernes eget Forbrug. Det er dog t. Ex. aabenbart, at det for den Landbruger, der netop kun avler tilstrækkelig Rug til sit eget og Gaardens Forbrug, er aldeles ligegyldigt, om Prisen paa Rug er 10 eller 20 Kr. Han bliver lige rig og lige fattig, enten Prisen er høj eller lav. Men det Samme gjælder om alle Landbrugere overfor den Del af Afgrøden, som de selv fortære. Dette er et Moment, som man er tilbøjelig til at overse, men som nødvendig maa inddrages i Betragtningen, at nemlig Landbrugerne i Tilfælde af lave Priser vinde lige saa meget qua Konsumenter, som de tabe qua Producenter — og omvendt i Tilfælde af høje Priser. Og dette Moment faar saa meget større Betydning, som Landbrugerne selv for den langt overvejende Del ere deres egne Produkters Konsumenter. Lad os saaledes tage en saa vigtig Afgrøde som Høet. Høet indtager, hvad Værdi angaar, en meget høj Plads, sædvanligvis den anden eller tredje, i Rækken af Afgrøder, og kan ordentligvis ansættes til imellem en Fjerdedel og en Femtedel af hele Høstværdien. I 1878 havde saaledes Høet en Værdi af over 62 Mill. Kr., af en samlet Afgrøde-Værdi af 286 Mill. Kr., og kom umiddelbart efter Byg, der havde en Værdi af henved 65 Mill. Kr. Men hvor stor en Del af denne betydelige Værdi kom vel paa Markedet og blev Gjenstand for Omsætning? Vistnok kun en meget forsvindende Del, navnlig naar der ses bort fra — hvad man maa, naar man taler om Landbruget i dets Helhed —, hvad den

enkelte Landbruger køber af den anden. I hvilket Omfang Landbruget selv er Konsument af Hø og i hvilket Omfang det tager Del i det indenlandske Forbrug af Havre, vil omtrent kunne skjønnes deraf, at af hele Landets samlede Kreaturstyrke kun omtr. $2\frac{1}{2}$ pCt. (særlig omtr. 5 pCt. af Hestene og 2 pCt. af Hornkvæget) findes udenfor Landdistrikterne. Det er saaledes snarest altfor lavt anslaaet at sætte Landbrugets Andel i Forbruget af Hø og Havre til $\frac{9}{10}$ af det hele indenlandske Forbrug — navnlig naar det erindres, at der alene til Saasæd medgaar henved 1 Mill. Tdr. Havre eller $\frac{1}{8}$ à $\frac{1}{7}$ af hele Afgrøden. Ville vi nu engang under denne Forudsætning opgjøre Resultaterne af Høsten i 1876 og 1878, ville vi, naar det indenlandske Forbrug af Havre, som ovenfor, anslaaes til ca. 7 Mill. Tdr. og altsaa de $\frac{9}{10}$ heraf skrives paa Landbrugets Regning, finde, at Havrehøsten i 1876 omtrent Intet gav tilovers til Salg (den var 6,38 Mill. Tdr.) eller højst 80 à 100 000 Tdr., medens Havrehøsten i 1878 under samme Forudsætninger gav et Overskud til Salgs af henved 2 Mill. Tdr. (for saa vidt ikke en Del deraf opluges til at dække Underbalancen fra de to foregaaende Aar eller af Extraforbruget under Ventetiden paa den nye Høst, i hvilket Tilfælde tilsvarende Fradrag maa gjøres i disse Aars Udbytte for Landbrugerne). Overfor dette Resultat bliver Nedgangen i Pris af aldeles forsvindende Betydning: 100 000 Tdr. til 9 Kr. 62 Ø. giver Landbruget knap 1 Mill. Kr. i Indtægt, medens 2 Mill. Tdr. til 6 Kr. 74 Ø. giver det ca. 13 Mill. Kr. i Indtægt. Regnet paa denne Maade — og dette er sikkert den rette Opgjørelsesmaade, forudsat iøvrigt at selve Tallene ere rigtige — har altsaa Havrehøsten i 1878 givet Landbruget en 13 Gange saa

stor Indtægt som i 1876, uagtet dens «Værdi» i dette Aar var $6\frac{1}{2}$ Mill. Kr. større.

Ganske lignende Betragtninger maa gjøres gjældende overfor de andre Arter af Afgrøder; om end Landbrugets Konsum overfor dem spiller en mindre dominerende Rolle end overfor Hø og Havre, er det dog overfor dem alle Hovedkonsumenter. Det maa erindres, at Landbrugernes Klasse omfatter omtrent den halve Befolkning og at derhos Saasæden, der udgjør omtr. 10 pCt. af Hvede-, Byg- og Rug-Afgrøden, forlods kommer paa dets Regning. Dersom saaledes Landbrugets Forbrug af Rug kunde anslaaes f. Ex. til omtr. 2 Mill. Tdr., vil det let ses, at det gjør en ganske anden Forskjel, om Rughøsten giver 3,6 Mill. Tdr., som i 1876 eller 4,3 Mill. Tdr. som i 1878, end den, der udtrykkes ved Forskjellen imellem disse to Tal. Og i al Almindelighed: dersom Landbrugets eget Forbrug af Kornvarer udgjør t. Ex. 12 Mill. Tdr., vil en Forskjel i Høstudbyttet af ca. 16 Mill. Tdr. (som i 1876) og ca. 20 Mill. Tdr. (som i 1878) være en Forskjel, ikke som fra 4 til 5, men som fra 4 til 8. Men medens en Høst af 16 Mill. Tdr. til 15 Kr. Tdn. synes at give samme Resultat som en Høst af 20 Mill. Tdr. til 12 Kr. Tdn., nemlig i begge Tilfælde 240 Mill. Kr., maatte herfra drages Landbrugets eget Forbrug i det ene Tilfælde med 12 Mill. Tdr. à 15 Kr. = 180 Mill. Kr., i det andet Tilfælde med 12 Mill. Tdr. à 12 Kr. = 144 Mill. Kr. Til Trods for den fuldstændig lige Værdi, som disse to Høstafgrøder altsaa under de nævnte Forudsætninger vilde udvise, vilde saaledes Høsten i 1876 kun have givet Landbruget en Indtægt af 60 Mill., i 1878 derimod af 96 Mill. Kr. eller over en halv Gang mere.

Uagtet disse Tal ingenlunde gjøre Paastand paa netop

at ramme det Rette, turde de dog være betydeligt nærmere ved at angive det rette Forhold imellem Høsten i 1876 og i 1878 end det, der fremgaar af en Værdiansættelse, der sætter hin til 293, denne til 286 Mill. Kr. Hermed er det selvfølgelig ikke Meningen at ville erklære Bureauets Opgjørelse for urigtig eller urimelig eller unyttig — det er kun Meningen at ville gøre gjældende, at dets Opgjørelse kun har Betydning i en vis Retning og indenfor en vis Grænse, men derimod bliver fuldstændigt misvisende, naar den benyttes udenfor denne eller m. a. O. benyttes absolut og uden Jævnførelse med andre Momenter. Vil man vide, hvor stor Nationalindtægten er, hvor meget de forskellige Produktioner indbringe Landet, er den fulgte Opgjørelesmaade den ene rette. Men vil man vide, hvorledes Landet i det enkelte Aar er stillet, om den mindre eller den større Værdi af dets samlede Produktion i det enkelte Aar betegner en Tilbagegang eller en Fremgang, maa man tillige anlægge Værdiberegningen paa dets eget Forbrug og se, hvor meget det sparer eller taber qua Konsument ved de ned- og opadgaaende Priser. Det, man skulde have at vide, naar man vilde bedømme den Stilling, den enkelte Klasse af Producenter indtager, vilde være, hvor meget af det Producerede den beholder tilovers til Salg — og kun for denne Dels Vedkommende faar Værdiansættelsen virkelig Interesse. Og da Landbrugets Forbrug af Landbrugsprodukter i kvantitativ Henseende tør anses for nogenlunde konstant — om der end, som alt berørt, altid bruges noget Mere i et rigt end i et knapt Aar —, saa bliver Kvantitetsangivelsen i Virkeligheden det, hvorpaa Hovedvægten ligger. Hvad Landbruget spørger om, det er, hvor meget det faar tilovers, efter at dets eget Krav er tilfredsstillet. At op-

gjøre Omfanget af dette Krav, af Landbrugets ordinære Konsum, vil om et Par Aar uden Vanskelighed kunne lade sig gjøre netop paa Grundlag af disse Høstberetninger jævnførte med Udførselsopgjørelserne. Naar man er naaet saa vidt, vil det maaske være rigtigst at holde dette Beløb helt udenfor Værdiopgjørelsen. Indtil da maa man bestemt fastholde Kvantitetsangivelsen ved Siden af Værdiangivelsen. At Høsten i 1878 af Hvede, Rug, Byg, Havre og Boghvede har givet et samlet Udbytte af 20,22 Mill. Tdr., medens den i 1876 kun gav 15,90 Mill. Tdr. — det er efter vor Formening et Faktum af langt større Betydning og langt mere skikket til at karakterisere Landbrugets Stilling i de to Aar end en Værdiansættelse, der ikke samtidig opfører dets eget Forbrug baade paa Debet- og Kreditsiden.
